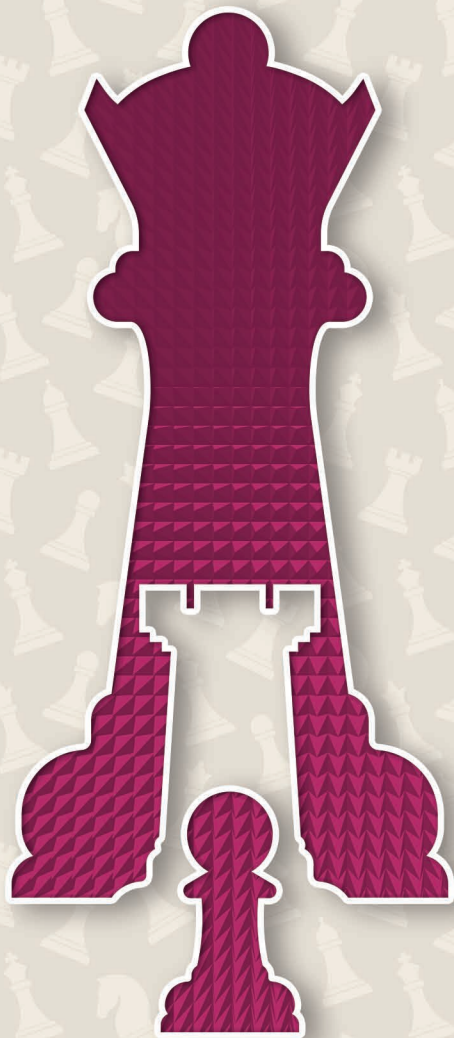

Краљице шаха

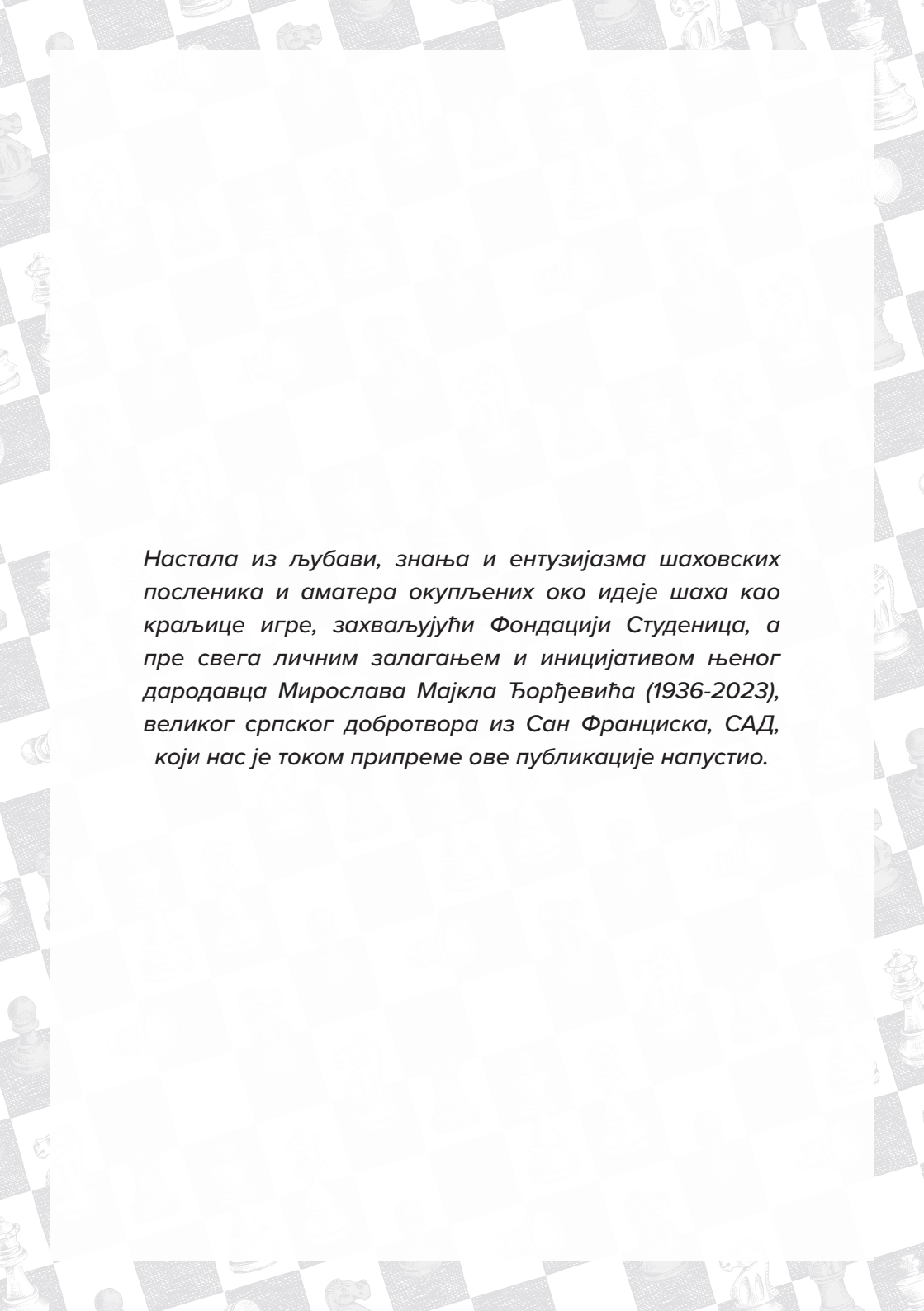

СТУДЕНИЦА
ФОНДАЦИЈА

Краљице шаха

СТУДЕНИЦА
Ф О Н Д А Ц И Ј А

The background of the page is a light gray and white checkered pattern, resembling a chessboard. Various chess pieces, including pawns, knights, and kings, are scattered across the board, some appearing as faint, light gray silhouettes and others as more detailed, darker pieces. The pieces are positioned at various points on the board, creating a subtle, thematic backdrop for the text.

Настала из љубави, знања и ентузијазма шаховских посленика и аматера окупљених око идеје шаха као краљице игре, захваљујући Фондацији Студеница, а пре свега личним залагањем и иницијативом њеног дародавца Мирослава Мајкла Ђорђевића (1936-2023), великог српског добротвора из Сан Франциска, САД, који нас је током припреме ове публикације напустио.

**Прилог моралном васпитању и развојном програму дечје
имагинације и интелигенције**

Приредила
Невена Тодоровић

Мирослав Мајкл Торђевић

... Видео сам фотографије младих шахисткиња у просторијама Клуба како играју шах и велико интересовање, као и занимање присутних за игру. Њихово време и енергија на далеко бољи начин су искоришћени него да време троше на компјутерске игре, лоше програме на телевизији или дуга ћаскања на мобилном телефону.

Уистину, слике су лепе и загрејале су ми срце када сам гледао ову нашу децу, младе, концентрисане на шаховске табле и фигуре.

Шах знам доста добро и држим да је један од врло важних менталних и интелектуалних напора у нашем животу. Из личног искуства то могу да потврдим.

Шах сам почео да играм од своје седме-осме године. Без намере да се хвалим, али мени је шах много помогао у самодисциплини и дубини размишљања, стварању визија и у одбрани идеја које сам спроводио у живот, као и у „оригиналним потезима“ у кризама или великим могућностима у мојој каријери и животу уопште.

Желим вам целом клубу свако добро и успех у раду. Ово што сте постигли је за свако честитање.

Срдачан поздрав,
Мирослав Ђорђевић

16. март 2020.

*Из писма Мирослава Мајкла Ђорђевић Милораду Бранковићу,
председнику
ШК „Делфин“*

На турниру као у кошници

Зашто баш шах?

“Играње шаха је веома важан ментално-интелектуални напор и рад, за нас и наш живот. То тврдим из личног искуства.”
- Мирослав Мајкл Ђорђевић

Фондација „Студеница“ полази од начела да образовање има непроцењиву улогу у развоју друштва, стога већ три деценије даје шансу младима да развију своја знања и вештине, како би себе и своју земљу учинили вредним.

Визија Фондације огледа се у друштву у којем су знање, културне, научне и филантропске вредности темељ друштва, а њена мисија испољава се у напору да институције и појединце усмери ка стварању бољих услова за развој свеобухватног образовања.

У оквиру програма „Образовање и подршка младима“, Фондација „Студеница“ покренула је пројекат „Краљице шаха“, ослањајући се на вредности шаха као мисаоно-спортске дисциплине која помаже когнитиван раст и вољне предиспозиције деце, као и њихове интелектуалне и моралне вредности.

У циљу развоја интелектуалних способности и моралног васпитања младих, Фондација „Студеница“ је желела да, посебно се бавећи женском децом, допринесе њиховом већем учешћу у друштвеном животу земље и личном развоју.

Добитнице награда, турнир “Краљице шаха 2021”

Из историје шаха

Не постоје поуздани подаци о почецима шаховске игре, али се сматра да се појавила пре више од две хиљаде година. Током археолошких ископавања на тлу данашњег Узбекистана, на некадашњем путу свиле, пронађене су две фигурице од слоноваче из II века нове ере, као први материјални трагови. Известан облик игре зване чатуранга, која подсећа на данашњи шах, помиње се још у Ведама и потиче из Индије, у којој се у V веку устоличила међу кастом ратника као врста симулације стратегије ратовања.

У персијској литератури даље срећемо да су игру у VI веку прихватили поданици династије Сасанида, по Александровом освајању Пенцаба, а сродан назив – чатранг, преименован је у шах (краљ). Шах су затим преузели Арапи, освајањем Блиског истока у VII веку, и изнели је у Европу прво на двор Карла Великог у виду поклона, а онда је освајањем пренели у Шпанију, одакле се од IX века проширила целим континентом. У средњем веку шах представља део обавезног витешког образовања дилем Европе, али у Русију, рецимо, долази касније, директно из Персије. Древна Кина и Египат посебно су развили сличне игре са плочицама.

Игра је почела да поприма данашњи облик у Европи увођењем рокаде и проширеним дејством краљице и ловца. Обрисе утврђене теорије пак добија у XV веку, када излази прво штампано дело о шаху из пера Шпанца Лусена, док у XVIII веку француски мајстор Филидор, Анализом шаховске игре, није поставио темељ савременом шаху.

Сами елементи игре, црно-бела плоча, као и шаховске фигуре, носе вишеструко симболичко значење. Они су израз мандале,

која у будизму означава универзум, откривајући борбу светлости и таме, сукоб нагона и разума, реда и случаја. Квадратна основа табле указује на четири стране света, док шездесет и четири поља симболизују космичко јединство – схема која се примењује током градње хиндуистичких храмова, као и укупан број варијација хексаграма јин и јанг који се јављају у кинеској Књизи промене.

Из историјата турнира

Године 2016. група шаховских професионалаца и љубитеља шаха, окупљених око Шаховског клуба „Делфин“ и њиховог председника, шаховског тренера др Милорада Бранковића, покренула је турнир ученица основних школа са жељом да популарише шах првенствено међу женским јуниорима, од најранијег узраста.

Од тада, до данас, марта месеца 2023, у Београду се сваке године одржава женски омладински шампионат у шаху ученица основних школа. Главни покровитељ ове манифестације, под називом „Краљице шаха“, од почетка њеног постојања је Фондација „Студеница“, са „жељом да подржи младе у развоју њихових способности и интелектуалних могућности“. Оснивач и председник Фондације Мирослав Мајкл Ђорђевић са несмањеном жељом свих ових година пратио је и помагао њен рад, у нади да ће овај мали шаховски медаљон постати близак и другим поштоваоцима игре и да ће међу њима оставити своје наследнике.

Од осамдесет и четири девојчице, колико је на такмичењу било прве године, манифестација је до данас угостила сто две девојчице, ученице нижих разреда београдских основних школа и поделила им поклоне Фондације „Студеница“ – за првопласиране пехаре, а свим учесницама медаље и понаособ шаховске књиге. За осам година трајања, у организацији данас истичу, преко хиљаду и две стотине девојчица опробало се за шаховском таблом.

Такмичење је отворила најуспешнија српска шахисткиња у свету, велемајстор Алиса Марић. Медијски покровитељ био је Нет магазин, а пријатељ турнира Општа болница Ацибадем – Белмедик.

Међутим, популарисање шаха као врхунског и масовног спорта и жеља за убирањем плодова ове игре у развојном програму најмлађег узраста, сеже још у 2006. годину, када је држава понудила могућност да шах буде уведен као факултативан предмет у основне школе у Србији. „Шах је игра имагинације и стратегије која обезбеђује правила, поредак и могућности за интелектуални раст“, писало је, између осталог, у материјалу који су те године разматрали чланови Националног просветног савета. Програмом је било обухваћено четрдесет школа, пре свега у Београду, у којима су деца у првом разреду добровољно ушла у процес шаховског образовања путем допунске наставе. Но, будући да је идеја препуштена појединачним афинитетима, организационим способностима и материјалним могућностима локалне самоуправе, доживела је делимичан или никакав одјек. Један од оних који је одржао до данас овај шаховски пламен био је ШК „Делфин“.

– Технологија је данас значи, ако будемо тимове у Београду у реалном да уприличимо мечеве, а онда кампове – да Америке, да науче обичаје, да упознају

*Краљице шаха,
црно-бели
беочуг српско-
америчког
пријатељства*

укинула простор. То организовали и Сан Франциску, времену можемо пријатељске и дружење и дођу деца из језик предака и своје корене.

Др Милорад Бранковић,
председник ШК „Делфин“

Касније, 2013, пројекат је развијен кроз програм развоја шаховских талената, у коме су проф. др Вишеслав Крسمановић и др Милорад Бранковић дали свој лични допринос. Том приликом, у сарадњи са Катедром за психологију Универзитета у Београду и Секретаријатом за образовање и дечју заштиту Града Београда, спроведено је истраживање на узорку од четири стотине педесет малишана у тридесетак основних школа, у које су били укључени психолози, педагози и учитељи.

Добитнице награда са стипендијом фондације Студеница, турнир “Краљице шаха 2023”

Иако су прелиминарни резултати показивали раст вредности које афирмишу шах као наставно средство, мањак ангажованих учесника у истраживању и недовољно средстава обуставили су, за сада, проверу почетних премиса.

Најмлађи основци, данас, ипак су у прилици да у тридесетак школа у Србији изаберу шах као изборни предмет у оквиру дневног боравка у школи.

Марина Хернандо Живановић

Вера Тополић

Шаховска једночинка

Лица:

Марина Хернандо Живановић, ученица првог разреда ОШ „Дринка Павловић“ у Београду и полазница ШК „Делфин“

Вера Ђопић, ученица првог разреда ОШ „Дринка Павловић“ у Београду и полазница ШК „Делфин“

Маја Ђопић, Верина мајка, педагог у једној београдској основној школи

Новинар

Спикер

На сцени светло обасјава ученице које седе за шаховском таблом и припремају се за почетак игре. Камера из широког плана зумира прво лице једне учеснице, затим швенк прелази на другу. У позадини је осветљен екран шаховске табле на коме ће публика пратити меч. Новинар користи време пред почетак меча за разговор са младим шахисткињама. Камера на новинара.

Новинар: Како сте почеле да играте шах?

Марина (тихо, гледа у таблу): У вртићу сам први пут играла са другарима и било ми је занимљиво, али тад нисам знала баш како се свака фигура покреће.

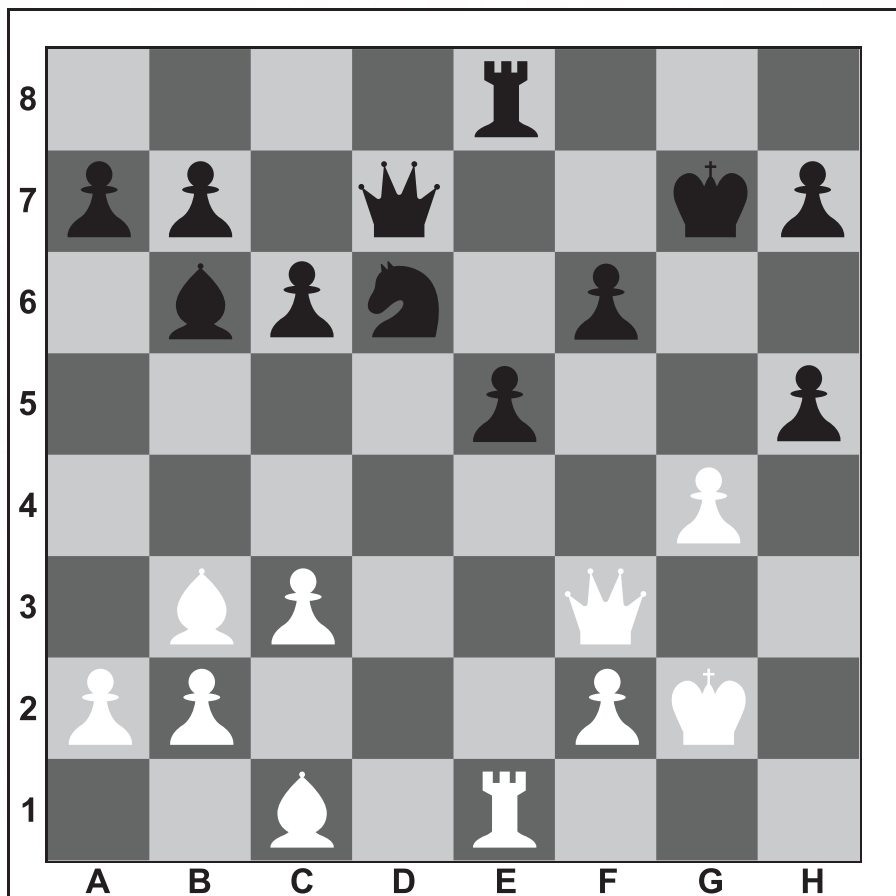
Вера (обраћа се новинару, отресито): Већ у вртићу сам се заинтересовала. У кући сам видела да се игра шах.

И онда, у првом разреду основне пошла си на допунски час?

Марина (гласније, прихвата разговор): Да, тада ме је већ више занимало и свидело ми се.

Зато што си почела чешће да играш.

Марина: Да.

Позиција партије Марине Хернандо Живановић са турнира „Краљице шаха 2023“ (противница непозната)

Марина, као бела, материјално је слабија, али успева да искористи лош положај противничког краља. У овој позицији одиграла је Х6 и дала противници шах. Жртва фигуре. Црна је узела небрањеног ловца и тиме отклонила шах, али је добила мат, јер дама узима пешака на Ф6.

Како си се ти Вера изборила са шахом, да пратиш намере противника и размишљаш о свом будућем потезу?

Вера (резолутно): То није био проблем.

Марина, да ли је шах испунио твоја очекивања? Да ли хоћеш и даље да се бавиш њиме?

Марина(осмехне се): Да, баш.

Шта ти се допало у шаху Вера, да ли си научила одмах све потезе? Да ли те освојила моћ краљице, краља или топа, да ли ти се бројност пешака допала?

Вера(прибрано): Освојила ме је краљица. Зато што може свуда да се креће на шаховској табли.

А теби Марина, шта ти се највише допада у шаху?

Марина (одсечно): Мат.

Претпостављам кад побеђујеш, а не кад губиш. Јел' се бавиш још нечим?

Марина: Идем на гимнастику и сликање.

Ти, Вера? Да ли се бавиш још нечим поред школе и шаха?

Вера (врпољи се): Пошла сам на балет.

Кад стигнете? Шта вам је од свега чиме се бавите најзанимљивије?

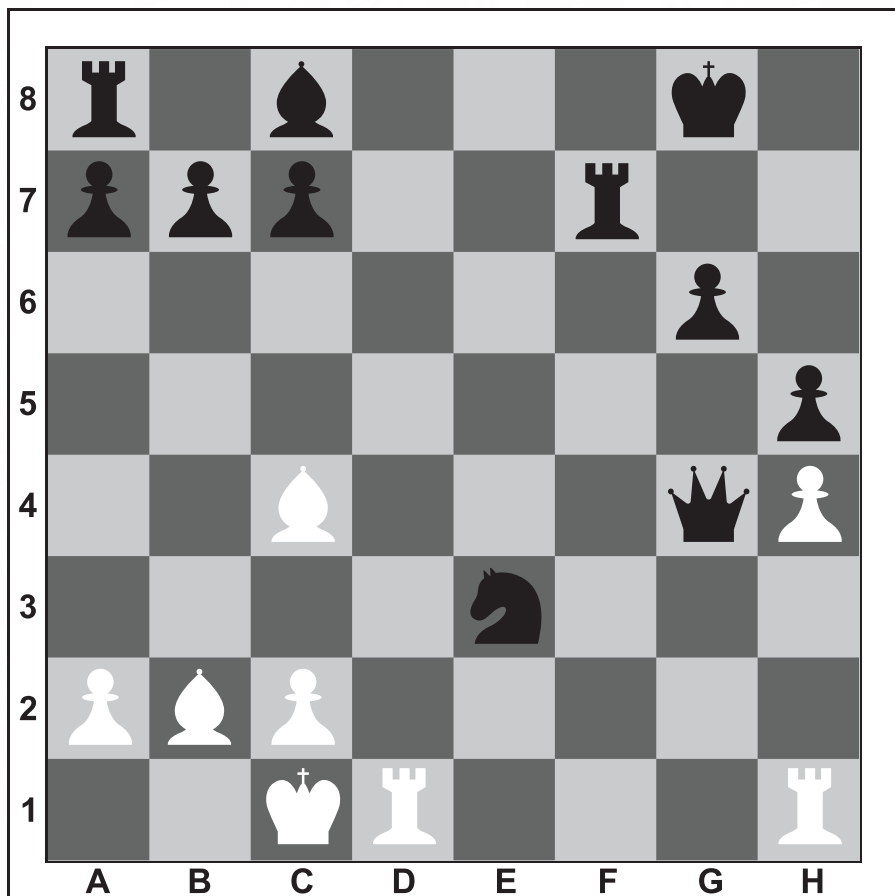
Марина (размишља): Сваки спорт за себе је другачији. Можда ми се мало више допада шах. (Пауза...) Гимнастика... Шах, ипак.

А теби – балет или шах?

Вера: Шах.

Зашто? Обично девојчице више воле да играју балет. Код шаха мораш да седиш, на балету можеш да се крећеш.

Вера (и даље се врпољи): Више волим да седим.

*Позиција партије Vere Ђопић са турнира „Краљице шаха 2023“
(противница непозната)*

Vera, као бела, изгубила је даму и две су јој фигуре нападнуте. Ипак, она изводи добитничку комбинацију са два потеза топом. Прво је дала шах својој супарници (Д8), а када се краљ склонио на једино могуће поље Х7, топом га је матирала на Х8. Одлучио је добар положај белих ловаца.

Које си место освојила на прошлим такмичењима?

Марина (рутински): На школском друго, на општинском друго, на градском четрнаесто, на „Краљицама шаха“ прво.

А ти, Вера. Јеси ли већ побеђивала?

Вера (самоуверено): Јесам. Освојила сам прво место на школском такмичењу, прва сам била на општинском, тринаеста на градском и прва на турниру „Краљице шаха“ у категорији првих разреда.

И како вам се допало кад сте освајале прва места?

Марина (са осмехом на лицу) : Била сам баш срећна.

Зашто?

Марина: Зато што сам урадила нешто успешно.

А ти? Је ли сад шах твој фаворит?

Вера (са олакшањем): Јесте, шах.

Светла у сали се гасе, рефлектори обасјавају само учеснице. Новинар се повлачи иза сцене и наставља разговор са Верином мајком. Камера прати новинара и почетак разговора.

С ким си прво играла шах?

Вера: Са татом.

Колико су трајале ваше партије, јел' би се одужиле?

Вера: Да.

Ти се ниси врпољила, ниси тражила да нешто друго радиш.

Вера: (одсечно) Јесам. Тражила сам му да врати потезе. Када бих одиграла неки потез који није добар, онда бих се наљутила.

Јел` те тата пуштао да победиш?

Вера (са неверицом): Код мог тате тога нема. Такнуто-макнуто.

Сада кад видите како је Вера прихватила шах, да ли бисте као педагог уврстили шах у наставни програм?

Маја Ђопић, мајка: Изненађена сам колико је моја кћерка заволела шах. Сада видим колико је шах важан за развој логичког мишљења. Брине ме да она не одустане, много ми је важно да активира мождане вијуге, нису чак битна ни такмичења.

Како завољети шах

Да ли сте за ових пола године приметили нека побољшања која се тичу концентрације, меморије, пажње?

Мајка: Она је доста зрелија од већине девојчица, пажљива, одговорна, има добру концентрацију, упорнија је у многим стварима.

Рано је о томе говорити али, да ли би Вам било драго да одабере шах као животни позив?

Мајка: Била бих одушевљена. Шта год да одлучи. Она воли и музику, игра балет.

Шах се не сматра профитабилним животним позивом.

Мајка: Наша породица не трчи за парама. Важно је да буде срећна.

Већина родитеља у том узрасту фаворизује спорт, физичко здравље, моторичке способности?

Мајка: Ми шах доживљавамо као спорт. Свиђа ми се да се у школи шаха лепо друже, пуно девојчица из њиховог одељења је уписало школу шаха, и лепо им иде.

Спикер са разгласа даје обавештење да меч почиње. Режија се враћа на сцену и наставља да прати меч. Марина Хернандо Живановић отвара партију Даминим гамбитом – 1. Д4, Вера је прати – 1. Д5. Затамњење.

Н.Т.

Какво је Ваше искуство са шаховском школом „Делфин“?

Маја Ћопић, мајка: Много школа постоји, али ја своју децу уписујем тамо где је рад, ред и дисциплина. Деца најбоље функционишу кад се зна шта се од њих очекује. То се лепо дозира у овој школи. Степен по степен, да се упуте у све нивое играња шаха, од почетка. То даје резултате. На пример, добијају задатке које код куће сами решавају, материјал за рад, линкове, задатке на Јутјубу, па онда у школи дискутују о решењима. Научили су их и да играју шах на компјутеру. Добра је методика рада са децом. Ја сам педагог у једној основној школи и могу да кажем да пажљиво, систематично раде са најмлађима, доследни су.

**Шаховска
педагогија**

Алиса Марић

Шаховски интервју

Како се осваја титула најбољег српског и југословенског шахисте свих времена

Алиса Марић, велемајстор, промотер манифестације „Краљице шаха“

У времену брзих и лаких решења, мерењем профитабилности у свим животним сферама, шах је узмакао пред навалом савремених животних стилова. Сврховитост и потрага за лепим нису више довољна мотивација у савладавању изазова, ни добит, ни пријатност. Мерна јединица смисла постали су екстрапрофит и турбозадовољство. Убрзање на скали постигнућа прети да достигне максимум, а вредновање хуманистичких постулата најнижи ниво. Шта је онда остало за шах, као најмисаонију спортску дисциплину и најрационалнију уметност?

Иако се одговор чини безизгледан, вреднованим остаје аутономија смисла, а узори онима који се за њу боре. Један од њих је и Алиса Марић, доктор економије и шахиста овенчана незаборавом.

Рођена је 1970. у Њујорку, где су јој родитељи били са службом. Са четири године, захваљујући оцу Небојши, професору математике на универзитету, почела је да игра шах, са девет први пут победила на турниру, са дванаест постала најмлађи мајстор у историји југословенског шаха, са петнаест јуниорска вицешампионка света, са шеснаест сениорска шампионка Југославије и олимпијски репрезентативац, са осамнаест велемајстор, најмлађи у Југославији у обе категорије, у мушкој и женској.

Са двадесет година улази у светску арену као један од изазивача за меч првакиње света и осваја треће место. Последња декада 20. века представља златно доба Алисе Марић: учествовала је у пет узастопних циклуса за светско првенство, што јој је тада обезбедило висок пласман од трећег до шестог места у свету. Поред титуле женског велемајстора, носилац је и титуле интермајстора у мушкој конкуренцији. Носилац је и две олимпијске медаље и победник три купа европских шампиона. Најуспешнија је српска шахисткиња свих времена и једна од најуспешнијих шахисткиња у историји шаха.

Први кораци у шаху

Турнир “Краљице шаха 2017”

Врло рано, са четири године, почели сте да играте шах. Да ли сте већ тада знали да је то љубав за цео живот?

– Научила сам шах са три-четири године, са девет година сам почела да се такмичим, све је добро ишло, али са толико година не можете да донесите такве одлуке. Ипак, знала сам да ми се свиђа та игра.

А када сте освестили своју љубав према шаху? Када је шах постао Ваша животна потреба, са колико година?

– Тешко ми је сад да кажем. Љубав је долазила постепено. Са дванаест година постала сам најмлађи мајстор у Југославији и била сам најмлађа на многим сениорским турнирима. Девојчице нису играле са сениоркама, ипак је то велика разлика у годинама, искуству, шаховској снази и знању, али ја сам била успешна као врло млада.

Шахисти и шахисткиње

Да ли можемо да разговарамо о разликама и сродностима између мушког и женског шаха?

– Постоји разлика и мислим да томе има више разлога. Најједноставнији одговор је масовност – вишеструко има мање женских шахиста, девојчица које играју, а масовност свакако утиче на квалитет и мушкарци су, условно речено, јачи. Али нису параметри исти ако поредимо једну мању групу са другом великом групом, зато мислим да то није право поређење, узорци морају бити исти. Код жена, касније се јавља проблем како уклопити све обавезе, све је озбиљније:

Турнир “Краљице шаха 2017”

школа, факултет, затим запослење, дом и породица, нарочито кад дођу деца, тад наступа пауза. Шахиста мушкарац никада не прави паузу, породица није препрека, деца нису препрека. Код жена пауза је природна и касније се тешко усклађује. Значи, потребна је много већа организација за жене, али то важи и за девојчице кад су млађе, јер родитељи се више брину како пустити женско дете сâмо на турнир него како пустити мушко дете. Увек је већа брига око женског детета, сналажења, сигурности. Нема бројних женских екипа као у другим спортовима, у шаху сте махом појединац. Много већа организација треба за девојчице да би се посветиле шаху него за дечаке, лакше нађу они друга са којим ће бити заједно, све због те масовности.

А у самим елементима игре, да ли сте током година приметили да постоје разлике? Да ли женски шах фаворизује један облик игре у односу на мушкарце?

– Жене више фаворизују сигурност, а мушкарци су спремни на ризик, али за то постоји објашњење које сам навела. На пример, иако постоје примери који то демантују, Јудит Полгар, најјача шахисткиња у женском шаху, играла је потпуно равноправно са мушкарцима. Она је играла тај нападачки стил, офанзивни, она је играла да их победи, она је супротност од онога о чему сам говорила, тако да тешко можемо да генерализујемо. Да има више жена ми не бисмо разговарали о тој разлици. Да бисте играли шах потребно је да проведете сате и сате посвећене шаху, да анализирате уз помоћ компјутера, књига; да бисте преузели већи ризик потребна је већа припрема, а жене, условно речено, мање времена проведу у припреми.

Шах у школе

Били сте министарка омладине и спорта 2012-13 године, када сте покушали да омасовите шах као развојну потребу ђака у школама у Србији. Тај идеја данас се ослања само на слободну иницијативу.

– Постојали су покушаји, али није заживело да се шах уведе у основно образовање као изборни предмет. Мислим да је шах на нивоу опште културе јако добар избор, може да помогне деци у неким сегментима, као што су концентрација, комбинаторика, стрпљење, прихватање пораза и победе. А у шаху све те особине усвајају се на забаван начин. Деца могу да вежбају концентрацију и на други начин, није шах једини, али мислим да је кроз игру забавније, у том смислу је важно. Данашња деца имају слабу концентрацију, све их држи јако кратко, а шах на забаван начин вежба стрпљење. И само то је довољно, али и развој памћења, логике, комбинаторике кроз шах.

Нова технолошка револуција у шаху

Сматрате да су компјутер и интернет добра помагала за развој шаховске игре?

– Сматрам да компјутер има позитиван аспект на развој шаха, јер компјутер у сваком тренутку може да буде противник. Деца не морају да траже пријатеља, комшију да одиграју партију шаха, а и за професионалне шахисте је добро средство да продубе игру, да истраже многе позиције, да се боље схвати дејство фигура у различитим ситуацијама. Али то је првенствено случај када говоримо о врхунском шаху. И сама игра је постала лепша на том нивоу.

Публикација: “Serbia and World”

Аутор: Срећко Стојковић

Датум објаве: 01.04.2023

Значи, компјутери су увели лепоту у шах?

– Зато што уз помоћ компјутера шахисти могу да анализирају неку позицију, могућности које им се нису јавиле као идеја. Компјутер вам предлаже на шта да обратите пажњу, шта да продубите. Данас мора много тога да се зна. Лепота у шаху долази касније, јер иза свега мора да стоји озбиљан рад, кондиција.

Турнир "Краљице шаха 2020"

Зашто сте прихватили да будете промотер овог такмичења?

– Не бавим се више активно шахом, нисам такмичар, али увек ме занима шта се дешава у свету шаха. Ако сте се бавили овом игром, више никад не можете да кажете да нисте његов део, тако да волим да се одазовем кад год се укаже прилика. Мени је увек драго да могу да поздравим децу, да видим младе људе да играју шах. Знам да деца данас воле да играју шах и на компјутерима и на телефонима, али мислим да их треба да организују, организовати турнир дати им простор, да могу да се такмиче. Увек радо прихватим такве акције.

**Манифестација
„Краљице шаха“**

Многи шаху оспоравају вредност спортске игре зато што се не ослања на физичке предиспозиције такмичара. Међутим, истина је да је шахистима потребна велика физичка кондиција.

– Шахисти вежбају физички оно што воле. Многи воле тенис, фудбал, али оно што сваки практикује на турниру јесу шетње. Шетње су обавезне увече јер су партије напорне, у њима је пуно енергије у т р о ш е н о , влада нервоза. А шетње су добре и пре партије да мало разбистре главу. Оне представљају најједноставнији вид физичког тренинга током турнира, поготово ако у хотелу не постоји базен. Физичка снага је неопходна да човек размишља. Ако се не бавите физичком активношћу, осетиће то на резултатима.

**За шах је
потребна
велика физичка
кондиција**

Турнир “Краљице шаха 2017“

– Да воли, да жели, да га привлачи. Нису резултати важни. Ако неко воли, напредоваће. Важно је да игра из задовољства, резултат треба да буде у другом плану. Прави за љубљеници тако и раде. Имате много мушких шахиста јер мушкарци играју из задовољства. Нису сви велемајстори, нису сви прваци света, то је немогуће, али они налазе задовољство у игри, то је кључ. А за резултат је потребан озбиљан рад. Али основно је да постоји задовољство игре, јер шах је изазов, свака партија је другачија, нова.

Шта је пресудно да би се дете определило за шах

– То се односи на врхунске резултате. Дисциплина мора да буде максимална, као у сваком спорту, посвећеност, али није неопходно ако се одределимо само за љубав и игру. Колико људи сваког тренутка у свету игра шах, неколико хиљада људи игра са противником, не са компјутером. Значи, људе привлачи шах јер има снагу и моћ. Свака позиција је нешто ново.

Шах је комбинација талента, знања, упорности и самодисциплине

Шах између игре и науке

*“Шах је више од игре, мање од науке.”
- Волтер*

На размеђи технолошке револуције

Од када се појавио на историјској сцени, шах је представљао узбудљиву одисеју ума, умећа и уметности за сваког ко се њиме бавио. Био је маштовита инспирација, ратоборан противник и захвалан учитељ. За подвижнике био је снага и воља, мукотрпно овладана победа, за поражене доброхотан пример људске слабости и врлине. Где је место шаха данас, у ери дигиталне револуције, у матриксу нових цивилизацијских вредности савременог човека?

Проф. др Вишеслав Крсмановић, социолог спорта, аутор је неколико књига о спорту и уџбеника, негдашњи члан јуниорске репрезентације Југославије на средњим пругама и њен дугогодишњи тренер. Данас је аутор пројеката чији је циљ примена спортских активности у развоју младих и виталном одржању старије популације.

Како бисте Ви, као педагог и бивши спортиста, дефинисали шах? Зашто је шах спој спорта и науке?

– Шах је мисаона спортска игра – прихватио је спортска правила, такмичење, систем организације институција, има такмичарску мотивацију у себи; то је ментални и стручан рад у освајању когнитивних и конативних диспозиција младих људи – зато је спој спорта и науке. Шах је ушао у школе јер може да убрза процесе

васпитања и образовања младих. У око седамдесет земаља света уведен је као наставно средство, као факултативан или наставни предмет. У Србији је 2006, преко Завода за унапређивање образовања и васпитања РС уведен као факултативан предмет у школе, али пројекат се није развијао, може се рећи да се није одржао. Данас је препуштен појединачној иницијативи основних школа.

Задржао се у продуженом боравку, у нижим разредима, преко шаховских клубова и њихових тренера који раде са ђацима, један од њих је и ШК „Делфин“. Међутим, ваља истаћи да је у многим азијским земљама, као што су Азербејџан, Индија, Кина, али и бивше земље СССР-а, прихваћен као озбиљно наставно средство јер убрзава когнитивни и конативни развој деце.

Које су то вредности шаха које унапређују детињи развој и раст?

– Шах, на основу истраживања и праксе, побољшава: концентрацију, меморију, креативност, избор алтернатива, предвиђање будућег, проверу хипотеза, оцену изводљивости, формулише проблеме и реалистички сагледава позиције. То су све принципи којима се служи наука.

Шах је игра богата симболичким значењем, како је схватају развојна психологија или педагогија. Структурно, то је игра са високим степеном сложености и чврстим правилима. Жан Пијаже, швајцарски развојни психолог, играма са правилима давао је прворазредан значај у моралном васпитању детета, насупрот Лаву Виготском, чувеном совјетском психологу, оснивачу марксистичке традиције о „новом човеку“, који је посматрао човека као *animal symbolicum*, а васпитавање као усвајање симбола културе.

**Симболичка
вредност шаха**

Развија логичко размишљање, оперисање симболима, промишљено доношење одлука, преко просторне визуализације и уметнички израз, а ради прецизности и комбинаторике развија математички начин мишљења. Тако шах утиче на њихов убрзан духовни развој и когнитивне диспозиције.

– Шах утиче и на конативне диспозиције деце: појачава одговорност, самокритичност, независност, самопоуздање, марљивост, упорност, социјализује младе, уводи демократска начела међу њима, посебно у моралном смислу, уводи фер-плеј, поштовање правила и ривала, економисање с временом, служи за ресоцијализацију, терапију и у превенцији малолетничке делинквенције.

Турнир “Краљице шаха 2021”

Шах, несумњиво, има велике могућности у развојном смислу – од индивидуалног до друштвеног значаја

– Има већ више од пола века како живимо у ери треће индустријске, такозване дигиталне револуције. Појављују се нови појмови: вештачка интелигенција, роботика, и нове дигиталне направе – компјутери и мобилни телефони. Те новине не само да су потпуно

промениле слику образовања и васпитања деце већ и њиховог начина живота. До сада су шах и друге спортске активности помагали у развоју деце, данас је занемарен негативан утицај који технолошке промене доносе деци у развојном смислу. Оне се сагледавају искључиво афирмативно у свакодневном животу: упростили смо службе, не морамо да идемо од шалтера до шалтера, нису више потребни радници у оном броју као раније, сад их роботи замењују, не треба много ни когнитивног труда – укључите интернет и добијате готове резултате.

Међутим, вештачка интелигенција искључује процес рада мождане сфере и тиме укида, смањује креативан развој деце. Док смо раније у педагогији гледали како да развијемо интелектуалне потенцијале, ви данас деци одузимате ту могућност. Што би се дете трудило да сабере два проста броја кад дигитрон може да избаци резултат. Дигитална револуција је потпуно искључила ментални развој. Рецимо, математика и природне науке се развијају управо кроз конкретан рад. Дете се игра с бројкама кроз математику и тако развија своје когнитивне способности, развија неуронске везе и преко мождане сфере као контролора и управљача система развија сам организам. А савремен човек је те могућности путем роботике искључио. Значи, ми можемо да сарађујемо са најновијом генерацијом робота, али у животу партнер нам је човек. Човек је индивидуално биће, јединствено, нема два иста човека, свако има свој биолошки развој.

Циљ људске цивилизације је да сачува индивидуалитет, он вуче развој, а не колективизам. Роботика гради прототип човека, андроида, киборга и на тај начин наша цивилизација постаје људска маса у којој нема никакве инвентивности. Људска маса прихвата слепо да следи наредбу.

Деца уче шах док први поклањајући „виде“ целу као у музици претходно значаја, тако домети могући шахиста.

Како деца играју шах

различито од одраслих: разрађују стратегије, пажњу детаљу, деца таблу. За њих, слично и математици, искуство је од малог да су врхунски и код сасвим младих

Као да је оруђе за рад надрасло свог творца. До сада је доприносило његовом развоју, сада га је превазишло.

Дигитална револуција са својим оруђем ментално искључује човека из процеса рада. Најпре, он више не мора да рачуна, а математика, насупрот томе, развија његов потенцијал. Затим, уништава га биолошки – не креће се. Деца су гојазна, са дијабетесом, имају равне табане, криву кичму. У Србији, свако треће дете је гојазно. И биће свако друго, па онда свако... Ми морамо да пробудимо човека. Зато сам у сарадњи три клуба: Шаховског клуба 'Делфин', Атлетског клуба 'Младост' и Пливачког клуба '11. април' осмислио пројекат Креативни развој деце, има томе већ десет година, којим сам објединио и умне и физичке радње, да би се деца – поред шаха, ментално и физички развила. Наши полазници, поред шаха, баве се атлетиком и пливањем као базичним формама кретања.

Игра мора бити и моторичка и ментална, јер тада даје најбољи резултат. Мозак даје и моторичке задатке. Ако га хранимо довољно, он шаље повратне информације и деца учествују у кретању са задовољством. Ми не смемо да задржимо децу само на рефлексима и инстинктима, то нам није ни циљ. Циљ је да буду у синергији са околином у којој ће живети.

Шах у том процесу убрзава духовни развој и повратно делује и на моторички. На тај начин, он нас штити од технологија које покушавају да овладају човеком.

У сарадњи са ШК „Делфин“ и под покровитељством Завода за унапређивање образовања и васпитања Републике Србије, почетком овог века радили сте и на пројекту развоја шаховских талената у Србији.

– Таленти су код нас производ случаја. Зашто? Родитељи немају пара, делимично стручни људи раде са децом, а ми никад не селекционишемо децу по стварном таленту за одређену спортску грану. Бирање талената је производ случаја, зависи од околности, а они су највеће богатство које ова земља има.

Са дигиталном револуцијом свет је ушао у нову технологију, којом суштински не влада. У експанзији је комерцијализација свега, па и спорта.

Шах је један од начина борбе. Он повећава умни и хумани капацитет човека. Путем мождане активности покреће моторичке способности код деце и на тај начин доприноси њиховом бржем интелектуалном и социјалном развоју у радном процесу.

Овим пројектима моји сарадници и ја боримо се за биолошки и ментални опстанак човечанства. Ми производимо здравље, а не болест. Шах је, између осталог, превентива.

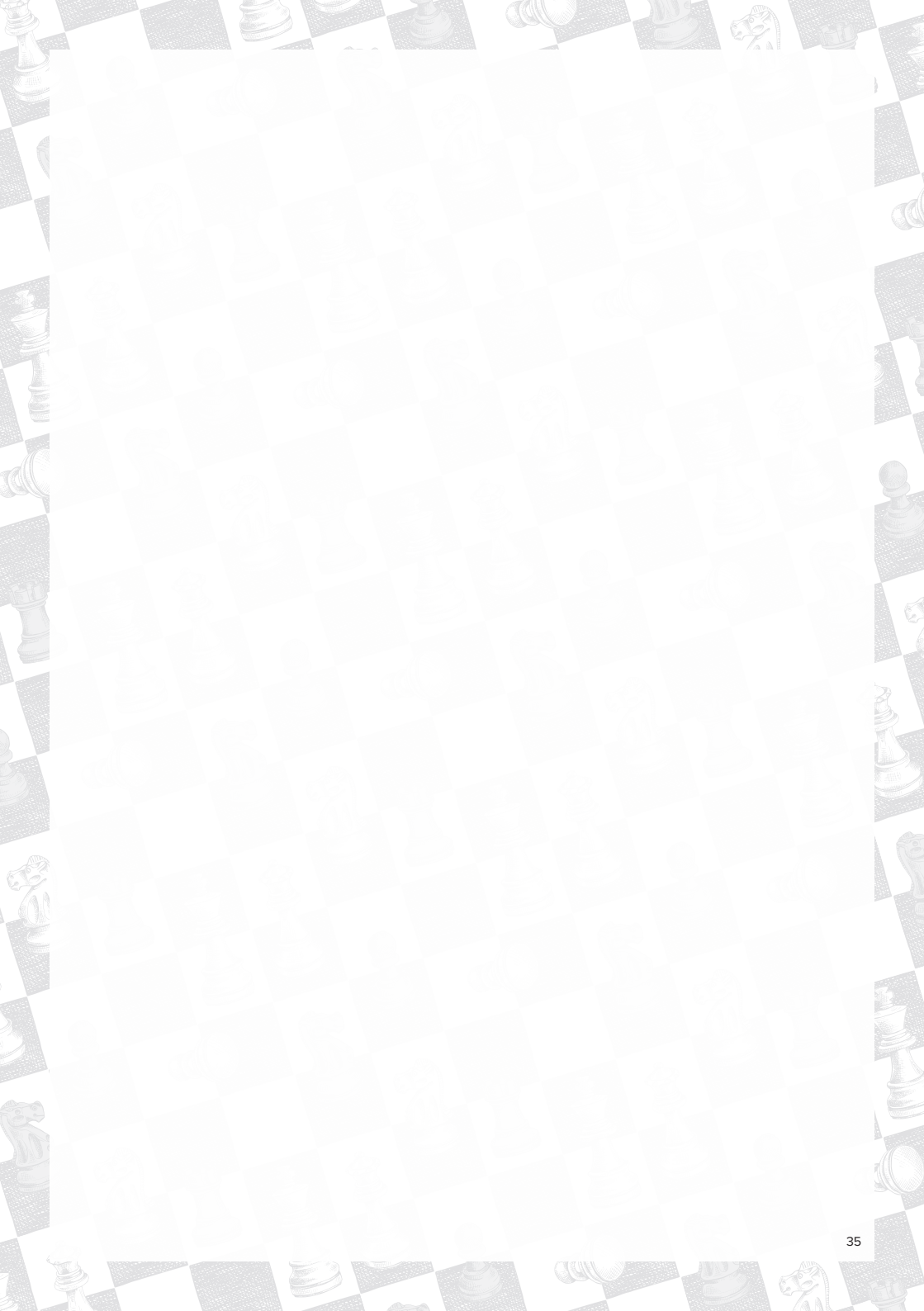
**Упутства за
играње шаха
са децом**

- » У почетку играти са дететом једноставне завршетке.
- » Дати детету да решава мат у два потеза.
- » Што више да игра са вршњацима да би осетило чар победе.
- » Применити правило такнуто-макнуто са одраслим играчем.
- » Детету не поклањати победу.

Са жељом да ови редови буду скроман допринос Фондације „Студеница“ ширењу шаховске културе у Србији, нека остану лично завештање Мирослава Мајкла Ђорђевића даровитости младог нараштаја, ентузијазму организатора турнира и напорима Шаховског клуба „Делфин“ да наше краљице шаха и наредне године преузму свој трон.

САДРЖАЈ

Писмо Мирослава Мајкла Ђорђевића	1
Зашто баш шах?	3
Из историје шаха	5
Из историјата турнира	7
Шаховска једночинка	11
Шаховски интервју	19
Шах између игре и науке	27

Издавач

Фондација „Студеница“

Крунска 89, Београд

<http://sr.studenica.org>

studenicafoundation@gmail.com

За издавача

Marie Shobe

Др Славка Драшковић Јовановић

Дизајн корица и прелом

Марија Шојат ПР

Агенција за графички дизајн и припрему за штампу

“Shocky Design Studio”

